

Աննա ԱՍՈՅԱՆ

ՀՈՒՇԱՅԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ՝ ԳՅՈՒՄՐՈՒ ԵՎ ԵՐԵՎԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԻ ՕՐԻՆԱԿՈՎ*

Յուրաքանչյուր տարածաշրջանի կարևոր խնդիրներից են իր իսկ պատմության փաստագրումը, պահպանումն ու տեղի մշակութային առանձնահատկությունների ներկայացումը: Ցանկացած բնակավայրի ու տարածաշրջանի ինքնությունն ու ինքնատիպությունն ընդգծվում են նաև այդ վայրից սերած կամ կարևորագույն գործունեություն ծավալող խոշոր անհատականություններին նվիրված թանգարաններով: Այսինքն՝ «հուշայնացումը թանգարաններում սոցիալական նշանակության տեղեկատվության փաստագրման և փոխանցման մակարդակներից է»¹:

Փաստ է, որ յուրաքանչյուր թանգարանում կարևորվում է բնօրինակ առարկան, ըստ այդմ՝ հուշային թանգարանում բացառիկ արժեք ունի հուշային իրը: Ինչպես յուրաքանչյուր թանգարան, այդ թվում՝ նաև հուշայինը, լինելով մշակութային փորձի փոխանցման աղբյուր, այցելուին հնարավորություն է տալիս հաղորդակցվելու պատմության մեջ ուրույն հետք թողած նշանավոր անձանց կյանքին ու գործունեությանը, նրանց հուզող խնդիրներին, ապրումներին ու պահանջներին, դրանով հանդերձ՝ անցյալը դարձնել ներկա մշակույթի սեփականությունը: Հուշային թանգարանները մյուսներից տարբերվում են ցուցադրության կազմակերպման և մեկնաբանման առանձնահատկություններով, հատկապես հուշային հիմքով. այն է՝ պատմական վայր, տարածք, շենք, սենյակ, հուշային հավաքածու կամ առանձին վերցրած իր և այլն: Հուշային թանգարանում հնարավոր է տեսնել կենցաղի բազմաշերտությունը, պատմության կնճռոտ էջերը, նշանավոր անձանց ինքնատիպ ու բովանդակալից կենսագրությունը:

ՀՀ-ում գործող հուշային թանգարաններից համեմատական վերլուծությամբ կոլեկտարկենք անվանի արվեստագետների չորս տուն-թանգարաններ, որոնցից երկուսը գտնվում են Գյումրիում, երկուսը՝ Երևանում: Ըստ այդմ՝ քննության կառնվեն.

- երկու տարբեր քաղաքներում բնակված նույն մտավորականի ընտանիքին պատկանող առանձնատներում ստեղծված հուշային թանգարանների առանձնահատկությունները՝ Ավետիք Բսահակյանի Գյումրու և Երևանի տուն-թանգարանների օրինակով,

* Հոդվածն իբրև զեկուցում ներկայացվել է Գյումրիում 2016թ. սեպտեմբերի 24-25-ին կայացած «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր» միջազգային 9-րդ գիտաժողովում:

¹ Чувилова И. Мемориальные музеи и проекты в современном социокультурном пространстве. /Молодежь и социум. Научно-методический журнал, спецвыпуск, 2012, стр.19.

- հիմնական գործունեությունը հայրենիքից հեռու ծավալող նշանավոր արվեստագետների հայաստանյան հուշային թանգարանները՝ քանդակագործ Մերգեյ Մերկուրովի Գյումրու և կոմպոզիտոր Արամ Խաչատրյանի Երևանի տուն-թանգարանների օրինակով:

Նշված համատեքստում դիտարկվում են թանգարանների ստեղծման պատմությունը, հավաքածուները, ցուցադրությունը և գործունեությունը: Անդրադառնանք դրանց առանձին-առանձին:

Հայ գրականության դասական Ավետիք Բասիակյանի (1875-1957) Գյումրու տուն-թանգարանը գործում է 1975թ.: Այն մեծ քնարերգուի հայրական տունն էր՝ կառուցված 1829թ.²: 1988թ. երկրաշարժից վնասված տուն-թանգարանը հիմնովին քանդվելով և նույն ոճով կառուցվելով՝ 2002թ. վերաբացվել է իր նոր ցուցադրությամբ: Այս տանն է ծնվել, ապրել և իր կյանքի վաղ շրջանում ստեղծագործել Վարպետը: Հուշատունը ներկայացնում է ոչ միայն Բասիակյանների օջախը, այլև Գյումրու ավանդական կենցաղը 19-րդ դարի վերջին և 20-րդ դարի սկզբին³: Հավաքածուն կազմում է ավելի քան 700 թանգարանային առարկա: Տուն-թանգարանում ներկայացված են Բասիակյանների հյուրասենյակը, ննջասենյակը, Վարպետի աշխատասենյակը, խոհանոցը, մառանը և թոնրատունը: Կահավորանքը, այդ թվում՝ գրասեղանը, մանկական օրորոցը, եվրոպական ոճի մեծ հայելին, գրադարանը և այլն, հնարավորություն է տալիս ծանոթանալու նաև բարեկեցիկ կյանքով ապրող գյումրեցու կենցաղին և նիստուկացին:

Ավ. Բասիակյանի երևանյան տուն-թանգարանը⁴, որը բացվել է 1963թ., սև տուֆ քարե, հայկական մաստուռ հիշեցնող երկհարկանի առանձնատուն է (Ճարտարապետ՝ Պ. Մսրյան), որը բանաստեղծին նվիրել է կառավարությունը 1945թ.՝ ծննդյան 70-ամյակի առթիվ: 1946 թ-ից բանաստեղծն իր ընտանիքով բնակվել է այստեղ՝ անցկացնելով կյանքի վերջին տարիները: Նրա մահից հետո կառույցը մասնակի փոփոխության է ենթարկվել. երկրորդ հարկի հետին մասում կառուցվել են մեծ սրահ և աշխատասենյակներ, տան փայտե պատշգամբը և սանդուղքը քարապատվել են: Վերանորոգվել է երկու անգամ, այժմյան ցուցադրությունը երրորդն է (1963, 1989, 2009): Տուն-թանգարանի հուշային հատվածն են կազմում առաջին հարկի աշխատասենյակը, ննջարանը, հյուրասենյակը: Ներկայացված գրքերը՝ անձնական գրադարանից, անձնական տարբեր իրերով գրասեղանը, բազմոցը, մահճակալը, անձնական հագուստներով զգեստապահարանը, այցելուին տեղափոխում են իսահակյանական ժամանակները: Հուշային հատվածի շարունակությունն է ծաղկաշատ այգին՝ գրողի տնկած թթենիով և ընկուզենիով:

Երևանյան տուն-թանգարանի հիմնական ֆոնդը կազմում է 10 հազարից ավելի թանգարանային առարկա, որից անձնական իրերը՝ մոտ 1500-ը, այդ թվում՝ հագուստ, կենցաղային իրեր, կահույք և այլն, շուրջ 300-ը՝ ձեռագրեր, պահպան-

² Հայաստանի և Արցախի թանգարանները, տեղեկագիրք, Եր., 2016, 268 էջ, էջ 189:

³ Մնացականյան Ս., Գյումրու Ավ. Բասիակյանի հուշատուն-թանգարան, Թանգարան գիտատեսական և մեթոդական հանդես, Եր., 2009, էջ 226-227, էջ 226:

⁴ www.isahakyanmuseum.am

վում է նաև բանաստեղծի անձնական գրադարանը՝ մոտ 4000 գիրք: Այստեղ Ավ. Բսահակյանը ներկայացված է մայրաքաղաքային իրականության մեջ: Հատկանշական է, որ թեև երևանյան թանգարանում մանրամասնորեն ներկայացված են բանաստեղծի կյանքն ու գործունեությունը, այսուհանդերձ՝ ցուցասրահի նյութերում առավելապես շեշտադրվում են Վարպետի արտասահմանյան ուղևորությունները՝ կապված ուսման, հասարակական-քաղաքական գործունեության հետ:

Երկու թանգարանները լրացնում են իրար՝ ամբողջական պատկերացում տալով մեծ քնարերգուի կյանքի և գործունեության վերաբերյալ և առավել բազմակողմանի են բացահայտում հեղինակին՝ մի կողմից՝ ներկայացնելով բանաստեղծի ստեղծագործական գործունեության սկիզբը, մյուս կողմից՝ արդեն հասուն, կայացած մտավորականին: Եթե Գյումրիում Ավ. Բսահակյանը ներկայացված է որպես տոհմիկ գյումրեցի՝ իր գերդաստանով, սովորություններով, տեղի վարքուբարքով, ապա Երևանում Ավ. Բսահակյանն առավել ընկալվում է որպես ստեղծագործող անհատականություն և ակտիվ հասարակական գործիչ:

Տուն-թանգարանները տարբերվում են կահավորանքով. չնայած երկուսն էլ կահավորված են բնական փայտի կահույքով, սակայն տարբեր ժամանակների կնիքն ունեն: Եթե Գյումրու տան կահույքը, սպասքն ու ասեղնագործությունները որոշակի պատկերացում են տալիս տեղի շնորհաշատ վարպետների արհեստավորական ավանդույթների և բնակարանի հարդարման մշակույթի վերաբերյալ, ապա Երևանյան թանգարանում անմիջապես այքի է զարնում խորհրդային մտավորականի կենցաղին բնորոշ այդ տարիներին արտադրվող գործարանային պարզ, կիրառական կահույքը: Երկուսն էլ առանձնատներ են՝ իրենց բակով, բանաստեղծի կիսանդրիով, ծաղկանոցով: Երևանյան տանը խոհանոցային կենցաղը բացակայում է, մինչդեռ Գյումրունը հին քաղաքի փոքր մասունք է:

Ուսումնասիրության դիտակետում գտնվող հաջորդ տուն-թանգարանը նշանավոր քանդակագործ, ՀԽՍՀ ժողովրդական նկարիչ, ակադեմիկոս Մերգեյ Մերկուրովի (1881-1952) տուն-թանգարանն է՝ բացված 1984թ. նրա հայրական տանը, որին ավելացվել է փոքրիկ ներքին այգի: 1988թ. երկաշարժը վնասել էր շինությունը, և 2003թ. վերանորոգումից հետո տուն-թանգարանը հանրությանը ներկայացել է իր երկրորդ՝ մշտական ցուցադրությամբ: Այժմ տուն-թանգարանը դարձյալ վերանորոգվում է, և մեր ուսումնասիրությունն արդեն նախկին ցուցադրությանն է առնչվում: Մ. Մերկուրովի տուն-թանգարանի հիմնական ֆոնդը կազմում է 2654 թանգարանային առարկա, այդ թվում՝ քանդակագործի կերտած հետմահու դիմակները (մահադիմակներ), քանդակներ, լուսանկարներ, անձնական գրադարանից գրքեր, փաստաթղթեր, անձնական իրեր:

Մշտական ցուցադրության հիմքում արվեստագետի կերտած մահվան դիմակներն ու լուսանկարներն էին (ձևավորումը՝ Կ. Նիզարյանի): Երեք սրահներում ներկայացված էին Ալեքսանդրապոլում ծնված և Եվրոպայում կրթություն ստացած, հայրենիքից երկար տարիներ հեռու ապրած հունահայ արվեստագետի կենսագրության գլխավոր իրադարձությունները, 19-րդ դարի վերջի և 20-րդ դարի առաջին կեսի մշակութային-քաղաքական միջավայրը՝ Խրիմյան Հայրիկ, Հովիհ.

Թումանյան, Վ. Ավանեսով, Լ. Տոլստոյ, Ա. Մակարենկո, Ս. Էյզենշտեյն, Ա. Սկրյաբին, Ս. Գորկի, ինչպես նաև՝ Գ. Պլեխանով, Վ. Ի.Լենին, Ֆ. Ձերժինսկի, Ս. Կիրով, Ա. Ժդանով և ուրիշներ (շուրջ 70 դիմաքանդակ)⁵: Ցուցադրությունն առանձնանում էր ինքնատիպությամբ և, մի արվեստագետի բնորոշմամբ, այն իր կառուցվածքով ավելի նման էր թատերական տեսարանի, քան ժամանակակից թանգարանային ցուցադրության⁶: Ցուցադրության հայեցակարգում հիմնական շեշտը դրված է արվեստագետի կերտած մահվան դիմակներով անցողիկի և հավերժի փիլիսոփայական ընկալումների վրա, որը ներկայացվում է ցուցափեղկերի կառուցվածքի (բուրգ, զիկկուրատ, քառակուսի, շրջան) և դրանց մեջ տեղադրված դիմակների հիերարխիկ ներկայացման միջոցով⁷:

Աշխարհահռչակ կոմպոզիտոր Արամ Խաչատրյանի (1903-1978) տուն-թանգարանը բացվել է 1984թ.՝ նրան Խորհրդային Հայաստանի կառավարության նվիրած միհարկանի առանձնատան հիման վրա (ճարտ.՝ Մ. Գրիգորյան, 1947թ., նախագծային աշխատանքներն ավարտել է ճարտ. Էդ. Ալթունյանը): Առանձնատունը պահպանվել է անփոփոխ, իսկ նրան համալրող տուն-թանգարանի երկհարկանի շենքը կառուցվել է այգու տարածքում: Կոմպոզիտորը հիմնականում ապրել և ստեղծագործել է Մոսկվայում, իսկ երևանյան տանն ապրել են նրա մայրը և կրտսեր եղբոր ընտանիքը: Ա. Խաչատրյանը սիրում էր իր երևանյան տունը, հաճախ էր այցելում և այստեղ ընդունում իր հյուրերին: Տուն-թանգարանը վերանորոգվել է, և 2008թ. բացվել է ներկայիս մշտական ցուցադրությունը: Տուն-թանգարանի հիմնական ֆոնդային հավաքածուն ընդգրկում է մոտ 13 հազար թանգարանային առարկա, որից 606-ը անձնական իրերն են, այդ թվում՝ հագուստը, կահույքը, անձնական ռոյալը, դիպլոմներ, շքանշաններ, կենցաղային իրեր և այլն: Այստեղ պահպանվող 11 ստեղծագործությունների ձեռագրերից 10-ն ընդգրկված են ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի «Աշխարհի հիշողությունը» ծրագրի միջազգային ռեեստրում⁸:

Հուշատունը և մշտական ցուցադրության տասը սրահները ներկայացնում են կոմպոզիտորի կյանքն ու ստեղծագործական ուղին: Տուն-թանգարանի հուշային հատվածում ցուցադրվող անձնական իրերը, ռոյալը, կոմպոզիտորի մոսկովյան բնակարանից և մերձմոսկովյան ամառանոցից տեղափոխված կահույքը և անձնական իրերը պատկերացում են տալիս Ա. Խաչատրյանի ապրած ժամանակաշրջանի կենցաղի, նախասիրությունների, ստեղծագործական սովորությունների, հետաքրքրությունների վերաբերյալ: Ցուցասրահներում մանրամասնորեն ներկայացվում են նրա կյանքի կարևոր իրադարձությունները, ստեղծագործական հաջողությունները, նշանավոր «Գայանե» և «Մպարտակ» բալետները:

⁵ Մանրամասն տե՛ս Պիկիչյան Հ., Թանգարանն իբրև պատմական հեռանկարի կազմակերպման միջավայր, Թանգարան գիտատեսական և մեթոդական հանդես, Եր., 2009, էջ 17-25/, էջ 22-23: Տե՛ս նաև թանգարանի կայքը www.merkurov.am

⁶ Գալստյան Վ., Խորհրդային արվեստի «դիմակագերծում». Մերգեյ Մերկուրովի տուն-թանգարանի (Գյումրի) ցուցադրության Կամո Նիզարյանի հեղինակային ձևավորումը, Թանգարան գիտատեսական և մեթոդական հանդես, Եր., 2010, էջ 60-62/, էջ 61:

⁷ Մանրամասն տե՛ս Պիկիչյան Հ., նշվ. աշխ.:

⁸ www.akhachaturianmuseum.am

Ցուցադրության շնորհիվ՝ այցելուներն առավել համակողմանի են ծանոթանում Ա. Խաչատրյան մտավորականին, կոմպոզիտորին, դիրիժորին, մանկավարժին և հասարակական գործչին: Ա. Խաչատրյանն ակտիվ համերգային գործունեություն է ծավալել՝ հյուրախաղերով հանդես գալով աշխարհի 50-ից ավել երկրներում: Նշանավոր մարդկանց հետ հանդիպումների լուսանկարներն ամբողջացնում են կոմպոզիտորի շրջագայություններն աշխարհով մեկ: Ցուցադրության վերջին սրահի գազաթնակետն է կոմպոզիտորի անունով երկնքում աստղի անվանակոչությունը, որը ևս մեկ անգամ փաստում է նրա հռչակն ու ստեղծած երաժշտության անմահությունը: Հատկանշական է, որ այցելուին ոչ միայն տեղեկություններ են տրվում Խաչատրյանների տոհմիկ ընտանիքի, բնակավայրի ու տան մասին, այլև հնարավորություն է ստեղծվում հաղորդակցվելու 20-րդ դարի սկզբի թիֆլիսյան բազմազգ մշակույթին, պատկերացում կազմելու քաղաքային ճարտարապետության մասին:

Ամփոփելով պետք է նշել, որ ընդհանրապես տուն-թանգարանների հուշային հատվածները, ինչպես նաև մշտական ցուցադրության այն սրահները, որոնք մշակութային բազմաբովանդակ վավերագրեր են պարունակում տվյալ ժամանակաշրջանի, միջավայրի առանձնահատկությունների բացահայտման ու ներկայացման առումով, ցայտուն արտացոլում են ժամանակի ականավոր անհատներին և նրանց շրջապատող իրականությունը, կենցաղը, արդյունաբերությունը, տնտեսությունը, գեղագիտական չափանիշները, նորաձևությունը, միջանձնային հարաբերությունները: Այսպես օրինակ՝ Ա. Խաչատրյանի տուն-թանգարանի ցուցադրության առաջին սրահում, որը նվիրված է կոմպոզիտորի մանկությանը, ներկայացված է մի փայտյա կառույց, որը նրա թիֆլիսյան տան պատշգամբի նմանողությամբ է ստեղծված: Սա այցելուի համար դիդակտիկ նյութ է թիֆլիսյան քաղաքային ճարտարապետության ու կենցաղի որոշ դրվագներն առավել տեսանելի ընկալելու համար: Ի հավելումն դրա՝ մշտական ցուցադրության մեջ տեղ գտած լուսանկարներով այցելուն ամբողջական պատկերացում է կազմում կոմպոզիտորի արմատների, ընտանեկան կյանքի, Թիֆլիսում և Մոսկվայում ուսումնառության տարիների, համերգային շրջագայությունների, 20-րդ դարի առաջին կեսերին բնորոշ կրթական միջավայրի և այլնի մասին:

Եթե նկարիչ-քանդակագործ Ս. Մերկուրովի տուն-թանգարանը, նշանավոր արվեստագետի կյանքն ու գործունեությունը ներկայացնելով հանդերձ, առավելապես արվեստի թանգարան է, քանի որ հավաքածուից ելնելով՝ շեշտը դրված է ոչ թե հուշային-անձնական իրերի, այլ ստեղծագործությունների վրա, ապա Ա. Խաչատրյանի տուն-թանգարանի հուշային հատվածն առավել հարուստ է և լիարժեք պատկերացում է տալիս աշխարհահռչակ կոմպոզիտորի կյանքի բնական միջավայրի, միայն ստեղծագործական գործունեությունը բացահայտող երկրորդ հարկի ցուցադրությունն է առավելապես հարում արվեստի թանգարաններին: Ա. Խաչատրյանի թանգարանի ցուցադրության հիմքում դասական մոտեցումներն են՝ համարված ժամանակակից տեխնոլոգիական հնարավորություններով, որի շնորհիվ այցելուն հնարավորություն է ստանում տեսնելու նրա բալետները և

ունկնդրելու երաժշտությունը, իսկ Ս.Մերկուրովի թանգարանի ցուցադրության մեջ կարևոր տեղ է հատկացվել նյութի մատուցման խորհրդանիշների լեզվին:

Երկու թանգարանների շենքերի համեմատությունը ևս ուշագրավ է: Այսպես՝ եթե Ս. Մերկուրովի տուն-թանգարանի շենքը 19-20-րդ դդ. Գյումրու քաղաքային ճարտարապետության ինքնատիպ դրսևորումներից է, ապա Ա. Խաչատրյանի թանգարանինը խորհրդային շրջանին բնորոշ երևանյան առանձնատան օրինակ է, որը թանգարանի վերածվելուց հետո որոշակի ձևափոխություններ է կրել, օրինակ՝ կառույցի բարձրացող հինգ կամարները կամերտոն են խորհրդանշում՝ հուշելով, որ երաժշտի տուն-թանգարան է:

Առանձնակի պետք է նշել մայրաքաղաքային տուն-թանգարանների նմանությունները կենցաղավարման, ինչպես օրինակ՝ ջեռուցման խնդիրների լուծման առումով. երկու առանձնատներն էլ տաքացվել են պատի ներկառուցված վառարաններով: Ավ. Իսահակյանի տուն-թանգարանում պահպանվել են երկու, իսկ Ա.Խաչատրյանի տուն-թանգարանում՝ մեկ վառարան: Թե՛ քանաստեղծը և թե՛ կոմպոզիտորը պաշտամունքի հասնող վերաբերմունք են ունեցել իրենց մայրերի հանդեպ: Այդ են վկայում Ա. Խաչատրյանի աշխատասենյակի ռոյալի վրա դրված մոր՝ Ղումաշի դիմանկարը և Ավ. Իսահակյանի մոր՝ Ալմաստի դիմանկարը, որը կախված է ննջարանում:

Մեր ուսումնասիրությունից կարելի է եզրակացնել, որ թեև նշված թանգարանները հուշային տիպին են պատկանում, այսուհանդերձ խիստ բազմազան են: Այսպես՝ Ավ. Իսահակյանի տուն-թանգարանները, լիարժեք ներկայացնելով փիլիսոփա-քնարերգուին, այնուամենայնիվ տարբեր են, քանի որ Գյումրու տուն-թանգարանը բանաստեղծին ներկայացնում է առավելապես Գյումրվա մշակույթի ֆոնին, իսկ երևանյան տուն-թանգարանում շեշտադրվում է նրան՝ իբրև հասարակական գործչի ներկայացնելը և առավել մանրամասն է բացահայտում բանաստեղծի գործունեությունն արտերկրում: Ավ. Իսահակյանի երևանյան թանգարանում շատ են այն առարկաները, որոնք նվիրատվություններ են իր հոբելյանի և բազմաթիվ այլ առիթներով, որոնք ևս մեկ անգամ փաստում են հասարակության տարբեր շերտերի շրջանում բանաստեղծի նկատմամբ խորին հարգանքի և հեղինակություն մասին:

Գյումրիում տեղական հմուտ վարպետների պատրաստած կահկարասի է, Երևանում՝ խորհրդային շրջանին հատուկ տիրաժավորված կահույք՝ զերծ ճոխություններից: Պետք է նկատել, որ Գյումրու կահույքը, ասեղնագործ սփռոցը տոհմիկ գյումրեցու մշակույթը բնութագրող արժեքներ են:

Ա. Խաչատրյանի տուն-թանգարանում հառնում է խորհրդային արվեստագետի կերպարը: Նրա օգտագործած կահույքը պարզ է, իսկ գրասեղանը առանձնանում է իր տեսակով և յուրահատկությամբ: Ննջարանում ցուցադրված խալաթը, կնոջ թանկարժեք օձանելիքը ևս հուշում են տանտիրոջ խորհրդային վերնախավի ներկայացուցիչ լինելը:

Դիզայներ Կ. Նիզարյանը Ս. Մերկուրովին ներկայացրել է որպես փիլիսոփա-մտավորական: Ցուցադրված են խորհրդային վերնախավի դիմաքանդակ-

ները (Վ. Լենին, Գ. Պլեխանով, Ֆ. Չերժինսկի, Ս. Կիրով և ուրիշներ), իսկ մոնումենտալ քանդակները՝ լուսանկարների միջոցով:

Ա. Խաչատրյանը՝ որպես հայրենիքից դուրս ապրած երաժիշտ, հուշային հատվածում ներկայացված է դասական տարբերակով, իսկ ցուցասրահներում ներմուծված նորագույն տեխնոլոգիաները նոր ժամանակների վկայություն են: Եթե Ս. Մերկուրովի տուն-թանգարանում ցուցադրությունը հագեցած է սիմվոլներով, որով փորձ է արվում բացահայտելու նրա ապրած ժամանակաշրջանը, և նախնական գիտելիք չունեցող այցելուի համար առանց էքսկուրսավարի ամբողջությամբ ընկալելի չէ արվեստագետի կերպարը, ապա Ա. Խաչատրյանի տուն-թանգարանի ցուցադրությունն ավելի պարզ ու հասանելի է յուրաքանչյուր այցելուի՝ անկախ ունեցած գիտելիքից:

Նշված տուն-թանգարաններն ակտիվ գործունեություն են ծավալում՝ իրականացնելով հավաքչական, գիտահետազոտական աշխատանքներ, դաս-պարապմունքներ, գրքերի, խոսասալիկների շնորհանդեսներ, գրողների, երաժիշտների, արվեստագետների հոբելյարներ, համերգներ, ինչպես նաև կրթական ծրագրեր, որոնց հիմքում հուշային միջավայրն է:

ОСОБЕННОСТИ МЕМОРИАЛЬНЫХ МУЗЕЕВ НА ПРИМЕРАХ МУЗЕЕВ ГЮМРИ И ЕРЕВАНА

___ *Резюме* ___

___ *А. Асоян* ___

В мемориальных музеях у посетителей есть возможность познакомиться не только с жизнью и творчеством известных людей, но так же составить представление о социальной и политической жизни данного периода, образа жизни и о других культурных особенностях. В статье проведено сравнительное исследование некоторых мемориальных музеев в Гюмри и в Ереване. Среди них Дома-музеи Аветика Исаакяна в Гюмри и в Ереване, Дом-музей скульптора Сергея Меркурова в Гюмри и Дом-музей Арама Хачатуряна в Ереване. Рассматриваются история создания и деятельность музеев, коллекции и экспозиции.

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

*Ասոյան Աննա Պետրոսի - Երևանի պետական համալսարանի
մշակութաբանության ամբիոն, E-mail:anna_asoyan@yahoo.com*